

คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

รายงานการประชุม

คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบงานยุติธรรม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๘

วันพุธที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๘ เวลา ๐๙.๓๐ น.

ในรูปแบบผสมผสาน ทั้งแบบพบปะ (Onsite) ณ ห้องประชุม ๑๐ - ๐๑ ชั้น ๑๐

อาคารกระทรวงยุติธรรม ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ

และวิธีการประชุมทางไกล (Online) ผ่านระบบ Cisco Webex Meetings

ผู้มาประชุม

๑. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง	ประธานอนุกรรมการ
๒. ปลัดกระทรวงยุติธรรม
นายวัลลภ นาคบัว (แทน)
รองปลัดกระทรวงยุติธรรม	รองประธานอนุกรรมการ
๓. ผู้แทนสำนักงานศาลปกครอง
นายธนะ ชามะรัตน์
ที่ปรึกษาสำนักงานศาลปกครอง	อนุกรรมการ
๔. ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม
นายพรภัทร์ ตันติกุลนันท์
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา	อนุกรรมการ
๕. ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด
หม่อมหลวงศุภกิตต์ จรูญโรจน์
อัยการอาวุโส	อนุกรรมการ
๖. ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
พันตำรวจเอก สาธิต มิตรรัก
ผู้กำกับกลุ่มงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมกองแผนงานอาชญากรรม
สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ	อนุกรรมการ
๗. ผู้แทนกรมพระธรรมนูญ
พลตรี นิธิิน ออรุ่งโรจน์
ตุลาการพระธรรมนูญ หัวหน้าคณะฝ่ายศาลทหารสูงสุด	อนุกรรมการ

๘. ผู้แทนสำนักงาน ป.ป.ช.
นางสาวจิราพร บุรินทร์วานิช
ผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย
อนุกรรมการ
๙. ผู้แทนสำนักงาน ป.ป.ส.
นางปะภาสี คัยนันท์
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
อนุกรรมการ
๑๐. ผู้เชี่ยวชาญ
นายนิยม เต็มศรีสุข
ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงยุติธรรม
อนุกรรมการ
๑๑. ผู้เชี่ยวชาญ
นางยศวินต์ บริบูรณ์ธนา
รองอธิบดีกรมคุมประพฤติ
อนุกรรมการ
๑๒. ผู้เชี่ยวชาญ
นางสุภาภรณ์ ชมชัย
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน
กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
อนุกรรมการ
๑๓. ผู้เชี่ยวชาญ
นายขจร ณะแพสย์
ผู้อำนวยการฝ่ายยุทธศาสตร์องค์กร ธนาकरแห่งประเทศไทย
อนุกรรมการ
๑๔. คณบดีคณะนิติศาสตร์หรือเทียบเท่าของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐใน กพยช.
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยณรงค์ เหลืองวิสัย
คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อนุกรรมการ
๑๕. คณบดีคณะนิติศาสตร์หรือเทียบเท่าของสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนใน กพยช.
รองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์ (แทน)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
อนุกรรมการ
๑๖. ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม
พันตำรวจโท พงษ์ธร ธีบุญศิริ
อนุกรรมการ
และเลขานุการ
๑๗. นายนิทัศน์ แสงวัฒนะ
ผู้อำนวยการกองนโยบายและประสานแผนกระบวนการยุติธรรม
อนุกรรมการและ
เลขานุการร่วม
๑๘. นางสาวปริญญ ชริงจิตร
ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ
สำนักงานกิจการยุติธรรม
อนุกรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ
๑๙. นางสาวรุ่งนภา ศรีตะปัญญะ
นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ
สำนักงานกิจการยุติธรรม
อนุกรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ไม่มาประชุม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธานี ชัยวัฒน์

ติตราชการ

ผู้อำนวยการศูนย์เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมและการทดลอง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เข้าร่วมประชุม

๑. นางศิริกุล สิริอรุณรุ่งโรจน์	สำนักงานศาลปกครอง
๒. นางสาวกาญจนา ภูประดับกฤต	สำนักงานศาลปกครอง
๓. นางสาวเกศราวรรณ คำลือ	สำนักงานศาลปกครอง
๔. นางสาวพิมพ์นันทน์ จงอุตสาห์	สำนักงานศาลยุติธรรม
๕. นายวิพล กิตติศนาสรชัย	สำนักงานอัยการสูงสุด
๖. นายกฤษกร อุตมจินดา	สำนักงาน ป.ป.ส.
๗. นางสาววรรณิษา เนตรวรรณันท์	สำนักงานรัฐมนตรี
๘. นายธนพล เดชะเรืองศิลป์	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
๙. นางสาวศรินทร เลื่องวัฒนะวนิช	สภานายความ
๑๐. นางสาวศุภิสยา แก้วอ่อน	สำนักงานกิจการยุติธรรม
๑๑. นายพรชัย อรุณสงค์	สำนักงานกิจการยุติธรรม
๑๒. นางสาวจวีร์รัตน์ โอมาก	สำนักงานกิจการยุติธรรม

เริ่มประชุมเวลา ๐๙.๓๐ น.

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบ

ประธานอนุกรรมการ ได้กล่าวถึงเป้าหมายที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรม คือ การสร้างความผาสุกให้แก่ประชาชน การตรากฎหมายจะต้องให้ประชาชนเกิดความหวงแหนกฎหมายนั้น ๆ และการใช้ถ้อยคำในการตรากฎหมาย จะต้องมีความชัดเจน ไม่แอบแฝง เพื่อป้องกันมิให้มีการตีความผิดไปจากเจตนารมณ์ที่แท้จริง รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมาย จะต้องดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ความสัตย์ซื่อ ไม่ใช้กฎหมายอยู่เหนือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรืออยู่เหนือความยุติธรรม ซึ่งแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติที่ปรับปรุงนี้ ต้องตอบสนองความต้องการของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ครอบคลุมกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทางแพ่ง ทางปกครอง และกระบวนการนิติบัญญัติด้วย

มติที่ประชุม รับทราบ

ระเบียบวาระที่ ๒ เรื่องรับรองรายงานการประชุม ครั้งที่ ๓/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๗

พันตำรวจโท พงษ์ธร ัญญูลี เลขานุการคณะอนุกรรมการ แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า ตามที่ได้มีการประชุมคณะอนุกรรมการพัฒนาระบบงานยุติธรรม ครั้งที่ ๓/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๗ ในรูปแบบผสมผสาน ทั้งแบบพบปะ (On - Site) ณ ศูนย์ปฏิบัติการฐานข้อมูลการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ สำนักงานกิจการยุติธรรม ชั้น ๙ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษาฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ และวิธีการประชุมทางไกล (Online) ผ่านระบบ Cisco Webex Meetings ในการนี้ ฝ่ายเลขานุการ ได้จัดทำรายงานการประชุมเรียบร้อยแล้ว

มติที่ประชุม รับรองรายงานการประชุม

ระเบียบวาระ...

ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องเพื่อทราบ ความคืบหน้าการดำเนินการตามมติที่ประชุมคณะอนุกรรมการ

ฝ่ายเลขานุการ ได้รายงานความคืบหน้าการดำเนินการ จำนวน ๓ เรื่อง ดังนี้

๑. แนวทางการดำเนินคดีในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและแนวทางการบำบัดฟื้นฟู

ผู้กระทำผิดคดียาเสพติด มติที่ประชุมเห็นชอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินคดีในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและแนวทางการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดคดียาเสพติดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายยาเสพติด

การดำเนินการ สำนักงาน ป.ป.ส. ได้ประสานสำนักงานศาลยุติธรรมแล้วทราบว่า สำนักงานศาลยุติธรรมอยู่ระหว่างยกร่างโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงาน ป.ป.ส. โดยเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม มีดำริให้จัดสัมมนา ๒ รุ่น โดยแยกกลุ่มเป้าหมาย ๒ กลุ่ม คือ ๑) ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นทั่วประเทศ ในเดือนเมษายน ๒๕๖๘ และ ๒) ผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์ ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๘

๒. การศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหากฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

มติที่ประชุมเห็นชอบในหลักการแต่งตั้งคณะทำงานศึกษากฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และประธานอนุกรรมการได้ลงนามคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานศึกษากฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามคำสั่งคณะอนุกรรมการฯ ที่ ๒/๒๕๖๗ ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๗

การดำเนินการ กองกฎหมาย สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการ คณะทำงานฯ จัดประชุมคณะทำงานฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๗ ที่ประชุมได้พิจารณาคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ถึง ๒๕๖๗ ตามที่ฝ่ายเลขานุการคณะทำงานฯ เสนอโดยที่ประชุมมีข้อสังเกตให้ฝ่ายเลขานุการคณะทำงานฯ พิจารณาปรับปรุงแก้ไขข้อมูลให้มีความครบถ้วน สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งให้ศึกษาข้อมูลย้อนหลังไปถึงปีที่ตั้งศาลรัฐธรรมนูญ แล้วให้จัดทำร่างสรุปรายงานผลการจัดการศึกษาเสนอต่อที่ประชุมคณะทำงานครั้งถัดไป เพื่อพิจารณาก่อนให้ความเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะอนุกรรมการต่อไป

๓. ร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. มติที่ประชุมมอบหมายฝ่ายเลขานุการ รับข้อสังเกต และข้อเสนอแนะของอนุกรรมการไปพิจารณาปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. และนำเสนอที่ประชุมคณะอนุกรรมการฯ อีกครั้งหนึ่ง

การดำเนินการ ฝ่ายเลขานุการฯ อยู่ระหว่างดำเนินการปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ.

ประเด็นอภิปราย

ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า วันนี้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมได้ลงนามในหนังสือถึงสำนักงาน ป.ป.ส. ในการเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ผู้แทนสำนักงาน ป.ป.ส. แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า คาดว่าจะนำโครงการดังกล่าวของสำนักงานศาลยุติธรรมเสนอเข้าที่ประชุมเพื่อพิจารณาภายในเดือนมกราคมนี้

มติที่ประชุม รับทราบ

ระเบียบวาระ...

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องเพื่อพิจารณา

๔.๑ (ร่าง) แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๖๙)

ฉบับปรับปรุง

ฝ่ายเลขานุการ (นายนิทัศน์ แสงวัฒนะ) แจ้งต่อที่ประชุมว่า สำนักงานกิจการยุติธรรม ดำเนินการตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๙ กำหนดให้คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ หรือ กพยช. ดำเนินการจัดทำ “แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ” เพื่อเป็นกรอบแนวทางการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม ของประเทศ ซึ่งสำนักงานกิจการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการ ได้จัดทำแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรม แห่งชาติมาแล้ว จำนวน ๔ ฉบับ และปัจจุบันอยู่ระหว่างการบังคับใช้แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรม แห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๖๙) แต่เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงนโยบายระดับประเทศ รวมถึงการมุ่งเน้น การบรรลุดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรม (Rule of Law Index) และการแก้ไขปรับปรุงพัฒนากฎหมายและ กระบวนการยุติธรรมโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๐ วรรคสามแห่งพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงาน ยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๙ ที่ได้กำหนดไว้ในกรณีที่สภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป ในระหว่างที่แผนแม่บท การบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติใช้บังคับ คณะกรรมการอาจดำเนินการปรับปรุงแผนแม่บทการบริหารงาน ยุติธรรมแห่งชาติ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์นั้นได้ และเสนอคณะรัฐมนตรีเห็นชอบเพื่อประกาศในราชกิจจา นุเบกษาต่อไป ในการนี้ ฝ่ายเลขานุการดำเนินการร่วมกับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทำศึกษาและ สังเคราะห์ข้อมูลตามข้อสังเกตของคณะอนุกรรมการ ในคราวการประชุม ครั้งที่ ๒/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๗ ที่มีมติมอบหมายให้ฝ่ายเลขานุการ รับข้อสังเกตของคณะอนุกรรมการไปปรับให้มีความสอดคล้องในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย

๑. การขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง การผลักดันและแก้ไขปัญหาหนี้สินทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นการแก้ไขกฎหมายเดิมที่มีอยู่ ให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปการบังคับใช้ กฎหมายที่มีอยู่แล้วให้มีผลในทางปฏิบัติและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และพัฒนากฎหมายใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาในอดีตและรองรับสถานการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๒. ปัญหาอาชญากรรมออนไลน์ มิจฉาชีพและอาชญากรรมข้ามชาติ โดยมุ่งเน้นการเพิ่ม ประสิทธิภาพการป้องกันและปราบปรามแก๊งคอลเซ็นเตอร์ พร้อมทั้งพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพบุคลากร ให้พร้อมรับมือกับอาชญากรรมรูปแบบใหม่

๓. ปัญหายาเสพติด โดยมุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การลดจำนวนผู้เสพ และผู้ติดยาเสพติด ตลอดจนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ให้การศึกษาและฝึกอาชีพ รวมทั้งมีระบบติดตาม ดูแลช่วยเหลือเพื่อคืนคนคุณภาพกลับสู่สังคม

๔. การฟื้นฟูหลักนิติธรรม (Rule of Law) และความโปร่งใส (Transparency) โดยการ สร้างความชอบธรรมในการบริหารงานยุติธรรม มุ่งเน้นช่วยเหลือบุคคลไร้รัฐ ไร้สัญชาติ พัฒนามาตรฐานงาน นิติวิทยาศาสตร์ ตลอดจนสร้างความเท่าเทียมทางโอกาสและเศรษฐกิจ

ซึ่งการปรับปรุงและแก้ไขแผนแม่บทฯ ตามข้อสังเกตของคณะอนุกรรมการฯ อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดการบริหารงานยุติธรรมการอำนวยความสะดวกอย่างรวดเร็ว ทัวถึงและเท่าเทียม ๓ มิติการบริหารงานหลัก ประกอบด้วย

มิติการบริหารงานที่ ๑ การสร้างความเป็นธรรมตามกฎหมาย มุ่งผลักดันให้เกิดการทบทวนและพัฒนา เพื่อให้มีกฎหมายที่ดีและสามารถนำไปบังคับใช้ในสังคมได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย ประกอบด้วย ๓ เป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายที่ ๑ การมีกฎหมายที่ดี (จำเป็น ทันสมัย สอดคล้องกับบริบทของสังคม) เพื่อให้เกิดการพิจารณาทบทวน แก้ไขปรับปรุง หรือยกเลิกกฎหมายที่ล้าสมัย หรือเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชน โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป้าหมายที่ ๒ การบังคับใช้กฎหมายตามเจตนารมณ์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพและความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย สร้างการรับรู้และทำความเข้าใจในกฎหมายใหม่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน และรักษาสันติภาพระหว่างการบังคับใช้กฎหมายและประโยชน์สาธารณะ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม การจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติภายใต้กฎหมายใหม่และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาชน และการจัดตั้งคณะกรรมการ/อนุกรรมการหรือหน่วยงานกลางในการกำกับ ดูแลการแก้ไขหนี้สินภาคประชาชน และเป้าหมายที่ ๓ การสร้างวัฒนธรรมเคารพกฎหมาย มุ่งสร้างสังคมที่มีความตระหนักในคุณค่าของการปฏิบัติตามกฎหมายและกติกาของการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมทั้งมีความตระหนักถึงโทษหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อผู้อื่นหรือสังคม เน้นการจัดทำประมวลกฎหมายเพื่อรวบรวมกฎหมายเรื่องเดียวกันไว้ด้วยกัน การเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านสิทธิ เสรีภาพ กระบวนการยุติธรรมและสร้างความเข้าใจ ตระหนักรู้แก่ประชาชน และการรองรับสิทธิและการปฏิบัติต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

มิติการบริหารงานที่ ๒ การพัฒนากระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากล มุ่งพัฒนากลไกระบบและกระบวนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับหลักการและมาตรฐานสากล เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ปกป้องคุ้มครองความปลอดภัย และสร้างความเป็นธรรมตามสิทธิพื้นฐานแก่ประชาชนทุกคนในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ประกอบด้วย ๓ เป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายที่ ๑ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างรวดเร็ว ทัวถึง และเท่าเทียม โดยผลักดันให้มีกลไกหรือช่องทางในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่หลากหลาย ส่งเสริมการนำมิติการพัฒนาหรือกลไกทางสังคมมาใช้ในการป้องกันอาชญากรรมตามความจำเป็นและเหมาะสมกับคนทุกกลุ่ม เน้นการป้องกันการถูกหลอกลวงออนไลน์ ปัญหาอาชญากรรมออนไลน์และปัญหาอาชญากรรมแฝง และพัฒนาแนวทางการดำเนินงานเพื่อรับมือกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอาชญากรรมรูปแบบใหม่ เน้นการจัดการกับสาเหตุที่เป็นรากเหง้า (Root Cause) ของการก่ออาชญากรรม เป้าหมายที่ ๒ การใช้มาตรการที่หลากหลายในการยุติข้อพิพาท ผลักดันให้มีการกำหนดรูปแบบการลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดและบริบทต่าง ๆ สนับสนุนให้มีการนำมาตรการเชิงสมานฉันท์หรือมาตรการทางสังคมแทนการลงโทษทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อแก้ไขปัญหานี้สินภาคประชาชน การพัฒนาแนวทางการบำบัดฟื้นฟูแทนการจำคุก การลดบทบาทการดำเนินงานในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับพื้นที่ เชิงบูรณาการ และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ในระดับต่าง ๆ ให้มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ และเป้าหมายที่ ๓ การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดบนหลักสิทธิมนุษยชน สนับสนุนให้ภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะกลไกในการดูแลช่วยเหลือผู้กระทำผิดที่กลับสู่สังคม โดยมุ่งเน้นสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ทางสังคม การพัฒนารูปแบบและการดำเนินงานของศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมทุกระดับ เพื่อเป็นกลไกการช่วยเหลือและพัฒนาผู้ใช้ยาเสพติด ให้กลับคืนสู่สังคม

มิติการบริหารงานที่ ๓ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม

มุ่งยกระดับการประสานความร่วมมือในการบริหารงานยุติธรรม เพื่อให้มีเป้าหมายและทิศทางการบริหารงานในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่มีความสอดคล้องกัน ประกอบด้วย ๓ เป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายที่ ๑ การยกระดับกลไกการทำงานเชิงเครือข่าย เพื่อพัฒนารูปแบบ แนวทางและกลไกการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน ให้เป็นไปในลักษณะการบริหารงานเชิงเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน พัฒนากลไกการทำงานของภาครัฐเชิงบูรณาการและเป็นเอกภาพ โดยนำโครงการสำคัญหรือประเด็นสำคัญที่ต้องการจะพัฒนาหรือขับเคลื่อนงานร่วมกันมาเป็นโครงการนำร่อง อาทิ การแก้ไขปัญหาหนี้สินประชาชน ปัญหายาเสพติด อาชญากรรมออนไลน์/มิจฉาชีพ และอาชญากรรมข้ามชาติ ส่งเสริมการทำงานเชิงเครือข่ายกับทุกภาคส่วนทางสังคม โดยพัฒนาศักยภาพของภาคส่วนต่าง ๆ และส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขฟื้นฟูและช่วยเหลือผู้กระทำผิดให้กลับสู่การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม รวมทั้งแสวงหาแนวทางและความร่วมมือระหว่างประเทศในการป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมทุกรูปแบบ เป้าหมายที่ ๒ การบริหารงานยุติธรรมตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมบริหารงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาลและดำเนินงานบนพื้นฐานของหลักนิติธรรม โดยปฏิรูปหน่วยงาน ให้ยึดหลักธรรมาภิบาล มุ่งเน้นดำเนินงานบนพื้นฐานของหลักนิติธรรม พัฒนาระบบการทำงานและบริการประชาชนที่เป็นมาตรฐานสากล ปรับปรุงขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ทันสมัย ตรวจสอบได้พัฒนากลไกการป้องกัน ตรวจสอบ และแก้ไขปัญหาการทุจริตและการใช้อำนาจในทางมิชอบ พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับงานวิชาการและสนับสนุนการวิจัย และเป้าหมายที่ ๓ การเชื่อมโยงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลและเทคโนโลยี เพื่อให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสามารถทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบบนฐานของข้อมูลและองค์ความรู้ที่ถูกต้องเดียวกัน รวมทั้งเปิดเผยข้อมูลการทำงานและเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและติดตามความคืบหน้าของข้อมูลคดีของตนเองได้ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีในการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความปลอดภัยในการทำงานต่อสังคมได้อย่างจริงจัง มุ่งเน้นการสร้างและพัฒนาระบบการให้บริการประชาชนผ่านระบบการให้บริการแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Service) การพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางออนไลน์ (Online Dispute Resolution)

นอกจากนี้ ฝ่ายเลขานุการฯ ได้นำเสนอลำดับการเสนอ (ร่าง) แผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ ฉบับปรับปรุง เข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีต่อที่ประชุม ดังนี้

๑. สำนักงานกิจการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการฯ จัดทำและนำเสนอ (ร่าง) แผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ ฉบับปรับปรุง ต่อคณะอนุกรรมการพัฒนาระบบงานยุติธรรม และการพิจารณาของคณะกรรมการ

พัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ตามขั้นตอนและแนวทางการเสนอแผนระดับที่ ๓ เข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

๒. เมื่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) มีมติเห็นชอบแล้ว ดำเนินการจัดส่ง (ร่าง) แผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ ฉบับปรับปรุง ไปยังสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พิจารณาตามลำดับ ก่อนนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

๓. หากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พิจารณาให้ความเห็นแล้ว คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) ดำเนินการตามความเห็นของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และส่งเรื่องให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อขอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาในลำดับต่อไป

๔. เมื่อคณะรัฐมนตรี พิจารณาให้ความเห็นชอบแล้ว ฝ่ายเลขานุการดำเนินการยื่นขอประกาศราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้มีผลบังคับใช้ อนึ่งคาดว่าจะสามารถขอประกาศราชกิจจานุเบกษาให้มีผลบังคับใช้ได้แผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ ฉบับปรับปรุง ได้ในช่วงเดือนมิถุนายน ๒๕๖๘

ประเด็นอภิปราย

ประธานอนุกรรมการ แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายสำคัญของประเทศ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับด้านกระบวนการยุติธรรมด้วย ส่งผลให้จำเป็นต้องมีการปรับปรุงแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติฉบับดังกล่าว และควรให้ความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ อาทิ การปรับปรุงแก้ไข ออกกฎหมายหรือยกเลิกกฎหมาย โดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ซึ่งในปัจจุบันมีการเสนอปรับปรุงกฎหมายพระราชบัญญัติล้มละลาย” ในหมวด ๓/๑ บัญญัติว่า “กระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้” เห็นควรอำนวยความสะดวกยุติธรรมในการฟื้นฟูกิจการลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) จากเดิมจำนวนหนี้สำหรับลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๒ ล้านบาท ลูกหนี้ที่เป็นบุคคล ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือนิติบุคคลอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ต้องมีจำนวนหนี้ไม่น้อยกว่า ๓ ล้านบาท กรณีลูกหนี้ที่เป็นบริษัทจำกัดต้องมีจำนวนหนี้ไม่น้อยกว่า ๓ ล้านบาท แต่ไม่ถึง ๑๐ ล้านบาท จะขยายวงเงินของลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ที่มีมูลหนี้จนถึง ๑๐๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ที่มีเจ้าหนี้หลายรายซึ่งไม่อยู่ในสถานะที่จะชำระหนี้ให้มีช่องทางที่จะฟื้นฟูฐานะทางการเงินได้โดยไม่ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลายและสร้างโอกาสให้ลูกหนี้มีแนวทางการบริหารหนี้ของตนเอง

การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก มาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ เนื่องจากในกรณีที่ศาลมีคำสั่งรับคำร้องขอฟื้นฟูกิจการแล้ว ลูกหนี้จะอยู่ในสภาวะพักชำระหนี้ (Automatic Stay) ลูกหนี้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ แต่ลูกหนี้จะจำหน่าย จ่าย โอน หรือชำระหนี้ ก่อหนี้ หรือกระทำการใด ๆ ที่ก่อให้เกิดภาระในทรัพย์สินไม่ได้ นอกจากเป็นการกระทำที่จำเป็นเพื่อให้การดำเนินการค้าปกติของลูกหนี้สามารถดำเนินต่อไปได้ จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาการบริหารจัดการการพักหนี้ทั้งระบบ

การฟื้นฟูสภาพสังคมของผู้ติดยาเสพติด ผู้เคยใช้ เคยเสพและผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษา
ควรมุ่งเน้นฟื้นฟูสภาพสังคม โดยให้บริการด้านการศึกษาเพื่อการสร้างโอกาสในการพัฒนาหรือประกอบอาชีพ
และให้บริการด้านสาธารณสุข เพื่อให้มีภูมิคุ้มกันตนเองไม่เข้าไปสู่วงจรและไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็ง การบูรณาการความร่วมมือ
และการยอมรับจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการนำแผนแม่บท
การบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ไปพัฒนากระบวนการยุติธรรมเร่งด่วน และบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรม อาทิ

(๑) การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ คดีแก๊งคอลเซ็นเตอร์

(๒) การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(๓) การจัดตั้งศูนย์ขับเคลื่อนยุติธรรมแก้ไข เพื่อพิจารณาการปรับลดและทบทวน
โครงสร้างและลดอัตราดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียม และการออกมาตรการคุ้มครองสิทธิของลูกหนี้

(๔) การแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ การคิดดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด หรือ
ประโยชน์อื่นใดที่สูงเกินควร และเชื่อมโยงข้อมูลในมิติพื้นที่ ผ่านยุติธรรมชุมชน และยุติธรรมจังหวัด

ทั้งนี้ ภาพรวมของ (ร่าง) แผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๖๙) ฉบับปรับปรุง
ถือว่ามียุทธศาสตร์ครบถ้วนสมบูรณ์ และขอให้นำความเห็นของคณะอนุกรรมการฯ ไปพัฒนาปรับปรุงแผน
ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนการประชุม กพยช. และเมื่อทางสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
รับรองแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง ก็ต้องดำเนินการประสานกับสำนักงานงบประมาณอย่างเคร่งครัด ในกรณีที่
หน่วยงานต่างๆ บรรจุโครงการลงในแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง ฉบับนี้ ก็ต้องได้รับการจัดสรรงบประมาณต่อไป

นายวิพล กิตติทัศนาศรัย ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า ในภาพรวมของแผนแม่บทฯ
ฉบับที่ ๔ ฉบับปรับปรุง มียุทธศาสตร์และความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลไว้อย่างครบถ้วน รวมถึงประเด็น
เร่งด่วนด้านกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งควรระบุและมุ่งเน้น
สร้างการรับรู้และความเข้าใจถึงความสำคัญของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วม
ในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบสาระสำคัญของกฎหมายและ
มีความรู้เท่าทันเครือข่ายองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และมีความพร้อมต่อการบังคับใช้ เพื่อการป้องกัน
และปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งในปัจจุบันสถาบันนิติวัชร์ อยู่ระหว่างการเสนอแนะ
ผลการศึกษาวิจัยว่าควรเร่งการดำเนินการให้มีการนำมาตรการสืบสวนสอบสวนพิเศษ พร้อมทั้งมาตรการ
การส่งมอบ การควบคุม การแก้ไขปัญหาการขนถ่ายของผิดกฎหมาย โดยสามารถดำเนินคดีกับผู้ประกอบการรายใหญ่
ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการลักลอบค้าสัตว์ป่าคุ้มครอง ดังนั้น เห็นว่าแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง
ควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการกับภาคีเครือข่ายระหว่างประเทศ เช่น สำนักงานอัยการสูงสุดได้มีการ
หารือร่วมกับสหภาพยุโรป ซึ่งทางสหภาพยุโรปได้มีการขอความร่วมมือระหว่างประเทศมาแล้ว ทั้งสิ้น
๔๐ ประเทศ และมีความยินดีที่จะร่วมเป็นภาคีเครือข่ายกับประเทศไทย ซึ่งทางสำนักงานอัยการสูงสุด
จะนำแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง ฉบับนี้ เข้าร่วมหารือกับกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อเข้าไปร่วมเป็นกรอบ
ความร่วมมือกับสหภาพยุโรปต่อไป

รวมทั้ง...

รวมทั้งประเด็นการสร้างวัฒนธรรมการเคารพกฎหมาย ควรเริ่มต้นจากการไม่ละเมิด เพิกเฉยและเคารพต่อกฎหมาย ซึ่งเห็นควรเพิ่มเติมกิจกรรมสำคัญ มิติการบริหารงานที่ ๑ การสร้างความเป็นธรรมตามกฎหมาย

- เป้าหมายที่ ๒ การบังคับใช้กฎหมายตามเจตนารมณ์ เพิ่มเติมกิจกรรมสำคัญ ประกอบด้วย การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการนำมาตรการแสวงหาพยาน มาตรการสืบสวนสอบสวนพิเศษ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖ กลไกการยกระดับการทบทวนประสิทธิภาพของกฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ การบูรณาการระหว่างหน่วยงานในการ จัดความอ่อนแอของการบังคับใช้กฎหมายที่มีสาเหตุจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและเครือข่ายในการส่งผู้ร้ายข้ามแดน

- เป้าหมายที่ ๓ การสร้างวัฒนธรรมเคารพกฎหมาย เพิ่มเติมกิจกรรมสำคัญ ประกอบด้วย การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายจราจร เพื่อไม่ให้เกิด การเพิกเฉยและการละเมิดกฎหมายอื่นต่อไป

ประธานอนุกรรมการ ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า ประเทศไทยมีกฎหมายจราจร ที่ดีที่สุด แต่ยังคงพบว่า อัตราการเสียชีวิตบนท้องถนนมีจำนวนมาก ซึ่งมาจากการเมาแล้วขับหรือฝ่าฝืน กฎจราจร อีกทั้งจากความเหลื่อมล้ำของระบบขนส่งมวลชน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกฎหมาย จราจร และข้อมูลอาชญากรรมข้ามชาติ

นายวัลลภ นาคบัว ให้ข้อสังเกตต่อที่ประชุมว่า การขยายกรอบห้วงระยะเวลาการบังคับ ใช้แผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง จากระยะเวลา ๔ ปี เป็นระยะเวลา ๕ ปี ให้ความสอดคล้องกับแผนระดับชาติ ควรมีการนำเสนอข้อมูลให้คณะอนุกรรมการทราบ ถึงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติพัฒนา การบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๙ รวมถึงในกรณีที่มีเรื่องจำเป็นเร่งด่วนที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรมมีข้อสั่งการ และได้ผ่านการพูดคุยชี้แจงในที่ประชุมผู้บริหารแล้ว ข้อสั่งการเหล่านั้น สามารถ ดำเนินการได้เลย โดยไม่จำเป็นต้องรอการประกาศใช้ของแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง เช่น ประเด็นกฎหมาย ของสำนักงาน ป.ป.ส. เมื่อมีการวิเคราะห์และประเมินผลการบังคับใช้กฎหมาย สำนักงาน ป.ป.ส. ต้องดำเนินการ จัดทำกรอบกลไกความร่วมมือภายในร่วมกับสำนักงานกิจการยุติธรรม หรือจัดตั้งคณะอนุกรรมการฯ บังคับใช้ ประมวลกฎหมายยาเสพติด เพื่อดำเนินการควบคุมระหว่างรอการบังคับใช้ของแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง และ หากมีผลผลิตจากคณะอนุกรรมการฯ ก็ดำเนินการเสนอ กพยช. ให้ทราบต่อไปได้

ประธานอนุกรรมการ ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า นอกจากแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง เป็นแผนมีข้อมูลเชิงวิจัยด้านกระบวนการยุติธรรมแล้ว ควรพิจารณาการจัดเก็บฐานข้อมูลทางทะเบียนราษฎร์ ข้อมูลเชิงสถิติ ควรเป็นข้อมูลชุดเดียวกัน ที่ทุกหน่วยรู้เท่ากัน เช่น ข้อมูลผลการสำรวจสำมะโนครัว ข้อมูล ชั้นบังคับคดีทั้งนี้ที่เกี่ยวกับบังคับคดีและหนี้ล้มละลาย ข้อมูลของศาลระหว่างฟ้อง ข้อมูลการกระทำผิดซ้ำ ของกรมราชทัณฑ์ และการเข้าถึงสิทธิของประชาชน เป็นต้น

นางสาวศรินทร เลืองวัฒนะวณิช ได้สอบถามข้อมูลต่อที่ประชุมว่า เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประมวลกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะกฎหมายอาญาที่ต้องมีการตีความกฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งในส่วนของประมวลกฎหมายแพ่ง สามารถตีความกฎหมายตามเจตนารมณ์ได้ แต่ในส่วนของการกฎหมายอาญา มีการตีความกฎหมายที่เคร่งครัดมากกว่า ซึ่งแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุงมีการกำหนดเป้าหมายการบังคับใช้กฎหมายตามเจตนารมณ์ ซึ่งในกฎหมายอาญาอาจขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานที่ประเทศไทยหรือไม่ อย่างไร

ประธานอนุกรรมการ ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุม โดยอ้างถึง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย เคยสื่อสารผ่านบทความว่า บางครั้งประเทศไทยบังคับใช้กฎหมายโดยไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์ ซึ่งเจตนารมณ์ในที่นี้อาจเป็นเรื่องของหลักนิติธรรม ซึ่งสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงคือ การสื่อสารและการใช้ภาษาที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๓ ที่บัญญัติว่า “รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด” และการบังคับใช้กฎหมายก็ต้องคำนึงตามหลักนิติธรรมหรือศักดิ์ศรีของมนุษย์ตามมาตรา ๒๖ บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ” ดังนั้น การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารและสร้างความเข้าใจต่อแผนแม่บทฯ จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคน

นายวิพล กิตติศนาสรชัย ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า ตามบริบทของแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง เป็นการบังคับใช้กฎหมายตามเจตนารมณ์ของการออกกฎหมายแต่ละฉบับ เช่น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖ เจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ เพื่อจัดการกับอาชญากรที่ไม่ใช่เฉพาะรายเล็กรายน้อย แต่มุ่งจัดการเครือข่ายและองค์กร หมายรวมถึงอาชญากรรายใหญ่ด้วย ตัวอย่างของการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ ก็คือยังคงใช้มาตรการสืบสวนสอบสวนพิเศษ จับผู้ร้ายเฉพาะรายและไม่มีพิจารณาบังคับใช้หรือสร้างอำนาจหน้าที่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการจนสามารถจัดการกับอาชญากรทั้งเครือข่ายได้ ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายต้นทาง ผู้บงการ ผู้ขนส่ง ผู้ใช้ หรือผู้รับปลายทาง และสำหรับแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง การใช้ภาษาที่ว่า “การบังคับใช้กฎหมายตามเจตนารมณ์” ถือว่าสอดคล้องกับรายละเอียดของข้อมูล ประเด็นของเนื้อหาที่ต้องการสื่อสาร ตรงตามวัตถุประสงค์ของแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า การบังคับใช้กฎหมายตามเจตนารมณ์กับการตีความตามตัวอักษร มีความหมายไม่เหมือนกัน เช่น การตีความในกฎหมายลายลักษณ์อักษร กล่าวคือการตีความตามตัวอักษร และการตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย กฎหมายอาญาบางเรื่องหรือบางมาตรา ต้องตีความตามตัวอักษรเป็นลำดับต้น โดยพิจารณาว่ากฎหมายมุ่งคุ้มครองใคร ถ้ายังคงมีข้อถกเถียงถึงความหมายที่แท้จริง ให้ตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และในกรณีที่การตีความตามตัวอักษรขัดแย้งกับการตีความตามเจตนารมณ์ ให้ถือเอาการตีความตามเจตนารมณ์ หลักการหรือเหตุผลของกฎหมายฉบับนั้น ๆ เป็นใหญ่ ดังนั้น การใช้ภาษา “การบังคับใช้กฎหมายตามเจตนารมณ์” ในแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง ถือได้ว่ามีความถูกต้องและเหมาะสมแล้ว

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร และระบบกฎหมายจารีตประเพณี มีความหมายแตกต่างกัน ในส่วนของประเทศไทยรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ชัดเจนว่า เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร คือประมวลกฎหมาย ฉะนั้น หลักการตีความกฎหมายอาญา ต้องใช้หลักการตีความโดยใช้เครื่องมือในการตีความกฎหมาย สามารถที่จะใช้เครื่องมือได้หลากหลายหลักเกณฑ์ การตีความกฎหมายอาญาตามแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง คือ ตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ส่วนนี้ถือว่าเป็นการตีความตามหลักกฎหมายในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งสื่อสารและสื่อความหมายได้ถูกต้องแล้ว โดยอ้างถึงศาสตราจารย์พิเศษ ดร. หยุต แสงอุทัย หรือศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ท่านได้ใช้หลักการตีความกฎหมาย โดยยึดโยงในส่วนของเจตนารมณ์ของกฎหมาย รวมทั้งการตีความตามหลักภาษาหรือตามลายลักษณ์อักษรร่วมด้วย รวมทั้ง ในส่วนของศึกษาประวัติความเป็นมา ยึดโยงกับคุณธรรมทางกฎหมาย ส่งผลให้การตีความกฎหมายอาญา ไม่ได้หมายความว่าจะใช้แค่หลักการเดียวเท่านั้น จะต้องหยิบยกเครื่องมือในส่วนต่าง ๆ มาใช้ ควบคู่กับการยึดโยงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นหลัก ในส่วนของการตีความกฎหมายอาญาอย่างเคร่งครัด จะเป็นการตีความกฎหมายในระบบกฎหมายจารีตประเพณี ซึ่งประเทศไทยไม่ได้ยึดการตีความทางกฎหมายอย่างเคร่งครัด แต่ใช้การตีความกฎหมายตามภาษาและเจตนารมณ์ของกฎหมาย ในส่วนของการใช้กฎหมายโดยเทียบเคียงกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง (Anology) มาใช้บังคับในคดีอาญาได้เฉพาะกรณีที่ให้คุณ จะใช้บังคับในกรณีที่ให้โทษไม่ได้ ในกรณีกฎหมายแพ่งสามารถใช้กฎหมายที่ใกล้เคียง (Anology) นำมาอุดช่องว่างทางกฎหมายได้

ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า การบังคับใช้กฎหมายตามเจตนารมณ์ คือการพิจารณาตามหลักการและเหตุผลที่บรรจุอยู่ในของร่างของบทบัญญัติกฎหมายที่หน่วยงานต่าง ๆ นำเสนอกฎหมายเข้าสู่รัฐสภา เมื่อเวลาผ่านไปและกฎหมายมีการบังคับใช้เป็นระยะเวลานาน บางครั้งอาจจะหลงลืมไปแล้วว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายที่แท้จริงคืออะไร จึงจำเป็นต้องกลับไปย้อนดูหลักการและเหตุผลที่จะเขียนไว้ในตอนที่เสนอร่างกฎหมาย ซึ่งน่าจะเป็นคนละเรื่องกับการตีความกฎหมายในเรื่องของการตีความกฎหมายจะเป็นการตีความเพื่อวินิจฉัยว่าการกระทำนั้น ๆ จะเป็นความผิดหรือไม่ เช่นประมวลกฎหมายอาญาจะต้องตีความตามตัวอักษร ในขณะที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต้องพิจารณาตามที่บัญญัติในมาตรา ๔ ที่ระบุว่า กฎหมายนั้น ต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นก็ไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป ดังนั้น แผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุงที่ระบุถึง “การบังคับใช้กฎหมายตามเจตนารมณ์” ถือว่าถูกต้องเหมาะสมแล้ว

ผู้แทนกรมพระธรรมนูญ ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า ในเรื่องของการตีความตามเจตนารมณ์คือการค้นหาคำกฎหมาย ในปัจจุบันระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร และระบบกฎหมายจารีตประเพณี ความโน้มเอียงเข้าหากัน ซึ่งไม่ได้หมายความว่าประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรจะเปลี่ยนไปเป็นระบบกฎหมายจารีตประเพณี แต่เนื่องด้วยปัจจุบันมีกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร

เป็นจำนวน...

เป็นจำนวนมาก ดังนั้นการตีความกฎหมาย จึงจะยึดหลักการตีความโดยค้นหาถ้อยคำกฎหมายคือเจตนารมณ์ ซึ่งกฎหมาย ทั้งสองระบบใช้หลักการเดียวกัน

ประธานอนุกรรมการ ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า จะทำอย่างไรที่จะทำให้ประชาชนรู้สึกถึงการได้รับความเป็นธรรมและสิทธิเสรีภาพอย่างแท้จริง ก่อนหน้านี้ต้องยอมรับว่ามีประชาชนจำนวนมากที่ถูกเลือกปฏิบัติ ตลอดจนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมก็ยังคงมีความเหลื่อมล้ำ เช่น พระราชบัญญัติกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๖ ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖ ซึ่งมีวัตถุประสงค์กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา อันเป็นรากฐานสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวม แต่ในทางกลับกัน พบว่า กยศ. เป็นรากเหง้าของความไม่ยุติธรรม หนี้ของ กยศ. ไม่ใช่เป็นเพียงหนี้ของนักเรียน นักศึกษาเท่านั้น แต่เป็นของผู้ปกครองหรือผู้ค้ำประกันด้วย ลูกหนี้บางรายโดนหักหนี้จากเงินเดือน บางรายครบยอดหนี้แล้ว แต่ยังคงโดนหักอยู่เนื่องจากดอกเบี้ยปรับขึ้นไปถึงร้อยละ ๑๘ ถือว่าไม่เป็นธรรมอีกประการหนึ่ง ดังนั้น การมีแนวทางการอำนวยความสะดวกที่ไม่ล่าช้าต่อการดำเนินคดี การบังคับคดีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานศาลหรืออัยการ ก็ต้องมีความรวดเร็ว ไม่ล่าช้า เพื่อจะสนับสนุนช่วยเหลือประชาชนในทุกรูปแบบ

ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อที่ประชุมว่า มาตรการบริหารงานที่ ๒ การพัฒนากระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากล เห็นควรเพิ่มเติมประเด็นผู้เสียหายหรือผู้ถูกระงับในคดีในกระบวนการยุติธรรม ผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือทางวิอาญา โดยมุ่งเน้นถึงสิทธิที่บุคคลเหล่านี้ต้องได้รับเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งในปัจจุบันต่างประเทศหลาย ๆ ประเทศ อาทิ ฝรั่งเศส พยายามแก้ไขกฎหมายเหล่านี้ โดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มผู้เสียหาย ซึ่งมักเป็นบุคคลที่ถูกกลืน เนื่องด้วยบางครั้งรัฐมุ่งดำเนินการหรือดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดเท่านั้น ส่งผลให้ผู้เสียหายไม่ได้รับรู้สิทธิต่าง ๆ ที่ตนสมควรจะได้รับ

ประธานอนุกรรมการ ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า การพัฒนากระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากล ควรพิจารณาตามมาตรา ๒๖ ของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” โดยอ้างคําวัวซึ่งหลักนิติธรรม การบัญญัติกฎหมาย การดำเนินคดี จะอยู่เหนือหลักนิติธรรมหรือสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้ ซึ่งเมื่อมีการพิจารณารายละเอียดเช่นนี้ ก็จะหมายรวมถึงผู้เสียหายด้วย

นายขจร ธนะแพสย์ ผู้เชี่ยวชาญ ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า ประเด็นความยุติธรรมทางแพ่ง ควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญถึงการแก้ไขปัญหาหนี้สิน เช่น บุคคลที่อยู่ในกระบวนการบังคับคดีส่วนใหญ่จะเดือดร้อนจากอัตราดอกเบี้ยที่ปรับขึ้นจากอัตราปกติ จึงเห็นควรนำประเด็นดังกล่าวเหล่านี้ เป็นแนวทางสำคัญในการใช้การมาตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วย

นายนิยม เดิมศรีสุข ผู้เชี่ยวชาญ ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า สำคัญสำคัญของแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง มีเนื้อหาและรายละเอียดที่ครอบคลุม ครบถ้วนสมบูรณ์ แต่มีข้อสังเกตเพิ่มเติมถึงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทฯ ฉบับปรับปรุง ซึ่งควรพิจารณาและให้ความสำคัญต่อผลการดำเนินตามเป้าหมายหรือไม่ อาทิ กรณีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องของอาชญากรรม/อาชญากรรมข้ามชาติ/องค์กรอาชญากรรม

ดังนั้น...

ดังนั้น การแก้ไขกับปัญหาเสฟติดในมิติของ Supply-Side หรือการบังคับใช้กฎหมาย ยังมองเฉพาะกรอบของปราบปรามเฉพาะในประเทศ จะทำอย่างไรที่จะสามารถยกระดับในเรื่องการคิดในการดำเนินการให้เป็นอาชญากรรมข้ามชาติอย่างแท้จริง เพราะว่าตัวยาเสฟติด การผลิตและเคมีภัณฑ์ ล้วนมาจากต่างประเทศทั้งสิ้น ต้นตอของปัญหาอยู่ต่างประเทศ แต่วันนี้คนที่จับได้ทั้งหมด ๒๐๐,๐๐๐ กว่าคดี คือชาวบ้านกับคนในประเทศ ฉะนั้นการแก้ไขปัญหาในเชิง Supply-Side จำเป็นต้องเปลี่ยนมุมมองและดำเนินการจัดการในส่วนที่เกี่ยวข้องและบริหารจัดการต่อในส่วนของ Demand-Side ต่อไป รวมถึงกรณีศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม มีการดำเนินการมา ๓ ปีแล้ว ฉะนั้น กระบวนการต่างๆ ในการติดตามที่กำหนดไว้ในแผนแม่บทฯ จะทำอย่างไรให้ปรากฏผลอย่างชัดเจน ในส่วนของสำนักงาน ป.ป.ส. อาจจะต้องย้อนกลับไปทบทวนประเด็นสำคัญแบ่งออกเป็นประเด็นแรกการแก้ไขปัญหาเสฟติดในเชิง Supply-Side โดยผ่านกลไกอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งในปัจจุบันสำนักงาน ป.ป.ส. กำลังปราบปรามจับกุมผู้ค้ารายย่อย มากกว่า ๒๐๐,๐๐๐ คดี คิดเป็นร้อยละ ๘๐ - ๙๐ ที่อยู่ในเรือนจำ และในส่วนของ Demand-Side จำเป็นต้องเพิ่มเติมกลไกในการดูแลผู้เสฟยาเสฟติดที่เข้ามาในกระบวนการซึ่งจากข้อสังเกตของประธานอนุกรรมการ พบว่าการให้โอกาสในเรื่องการเรียน การทำงาน การฝึกทักษะอาชีพก่อนที่จะผู้กระทำผิดจะเข้ารับการบำบัดหรือก่อนที่จะติดยาเสฟติด ถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องท้าทาย และเมื่อผู้กระทำผิดผ่านกระบวนการบำบัดแล้ว ต้องทำอย่างไรจะให้โอกาสกลับคืนสู่ทางสังคม ให้โอกาสในเรื่องการเรียน การทำงาน หรือเรื่องทักษะอาชีพ หากสังคมไม่ให้โอกาสสำหรับผู้กระทำผิด บุคคลเหล่านั้น จะย้อนกลับไปสู่วงจรเดิม คือ กลับไปกระทำผิดซ้ำเช่นเดิม ประเด็นที่สอง การเชื่อมโยงข้อมูลและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของความเชื่อมโยงหรือการรวบรวมข้อมูลในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่กระบวนการของตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ขอฝากฝ่ายเลขานุการฯ ว่า ควรมีคณะอนุกรรมการฯ ที่เกี่ยวกับเรื่องของระบบเทคโนโลยีของ กพยช. ขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าวให้เกิดความชัดเจนในการเชื่อมโยงหรือรวบรวมข้อมูลตลอดทั้งกระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งวางกรอบการยกระดับกลไกในกระบวนการยุติธรรม ด้วยชุดข้อมูลเดียวกัน

นายวัลลภ นาคบัว ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อที่ประชุมว่าควรหารือร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ถึงการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานหลัก และหน่วยงานสนับสนุนในการขับเคลื่อนการดำเนินตามแผนแม่บทฯ นโยบายของรัฐบาลและกระทรวงยุติธรรมอย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย

ประธานอนุกรรมการ ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อที่ประชุมว่า มีข้อสั่งการในการประชุมคณะรัฐมนตรี ว่าขอให้ทุกกระทรวงตรวจสอบกฎหมายในความรับผิดชอบที่เสนอต่อคณะรัฐมนตรีไว้ และดำเนินการสรุปให้แล้วเสร็จภายในเดือนมกราคม และแต่ละกระทรวงมีมาตรการอะไรเพิ่มเติมหรือใช้กฎหมายที่มีอยู่แก้ปัญหา pm ๒.๕ อย่างยั่งยืนได้อย่างไร จากการพิจารณาสถิติของการเกิดค่าฝุ่น pm ๒.๕ พบว่า เกิดขึ้นในประเทศเพียงร้อยละ ๒๕ แต่เกิดจากประเทศเพื่อนบ้านร้อยละ ๗๕ ดังนั้น ฝากให้ผู้แทนจากกรมพระธรรมนูญ พิจารณามาตรการทางกฎหมายว่าจะดำเนินการอย่างไรได้บ้าง รวมถึงผู้แทนจากสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้เชี่ยวชาญ และอนุกรรมการพิจารณากฎหมาย EUDR (EU Deforestation-free Regulation) ที่ห้ามนำเข้าสินค้าที่มาจากการทำลายป่าว่า จะนำหลักกฎหมายนี้มาใช้ในกรณีในประเทศ

เพื่อนบ้านนำสินค้าที่มาจากการทำลายป่า จนเกิดผลกระทบต่ออากาศ pm ๒.๕ ได้หรือไม่ อย่างไร รวมถึงการจัดตั้งคณะกรรมการฯ เรื่องนั้นกรอบประมาณ ๕ ท่าน โดยจะได้มีการเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญ ศาสตราจารย์ธานี ชัยวัฒน์ ผู้อำนวยการศูนย์เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมและการทดลอง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เข้าร่วมด้วย

มติที่ประชุม เห็นชอบ (ร่าง) แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๖๙) ฉบับปรับปรุง เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) พิจารณาตามลำดับขั้นต่อไป

๔.๒ แนวทางการเฝ้าระวังและบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัด (กพยจ.)

ฝ่ายเลขานุการ (นางสาวปริยาณูช จริจจิตร) ได้นำเสนอต่อที่ประชุมว่า คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๐ เห็นชอบในหลักการการแต่งตั้ง กพยจ. เพื่อเป็นกลไกการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและประสานความร่วมมือในระดับจังหวัด รวมทั้งดำเนินการแก้ไขฟื้นฟู ติดตาม ดูแลช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้กระทำผิดในชุมชน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งองค์ประกอบของ กพยจ. ประกอบด้วย อัยการจังหวัดเป็นที่ปรึกษา ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ ปลัดจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัด ผู้บังคับการตำรวจจังหวัด รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด ฝ่ายทหาร ประธานสภาทนายความจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัด ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด คณบดีคณะนิติศาสตร์หรือหัวหน้าภาควิชานิติศาสตร์ ที่มีการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาในจังหวัด ผู้แทนอาสาสมัครในพื้นที่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง โดยมียุติธรรมจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการ

ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗

๑) การทบทวนคู่มือ กพยจ. สำนักงานกิจการยุติธรรมได้ดำเนินการทบทวนและพัฒนาปรับปรุงคู่มือ กพยจ. ที่ใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานของฝ่ายเลขานุการ กพยจ. ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการปฏิบัติงานและการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในเชิงพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น โดยการปรับปรุงคู่มือดังกล่าวได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากนโยบาย สถานการณ์ด้านกระบวนการยุติธรรม และภารกิจของ กพยจ. รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากยุติธรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำมายกร่างเนื้อหาในคู่มือ ซึ่งที่ประชุมคณะทำงานพัฒนาระบบงานภูมิภาค สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม ได้มีมติเห็นชอบและให้แจ้งเวียนและนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางการปฏิบัติงานของ กพยจ. ต่อไป

๒) การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการขับเคลื่อน กพยจ. ในมิติเชิงพื้นที่ระหว่างวันที่ ๘ - ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๗ โดยวิธีการประชุมทางไกล (Video Conference) เพื่อฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะฝ่ายเลขานุการ กพยจ. อาทิ บทบาทหน้าที่ของ กพยจ. ทักษะการเขียนโครงการเพื่อขอรับการจัดสรรงบประมาณ และเทคนิคการบริหาร

โครงการ รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การดำเนินงาน กพยจ. โดยที่ประชุมเห็นว่าการบูรณาการการทำงานในจังหวัดต้องคำนึงถึงกรอบทิศทางนโยบาย ๓ ส่วน คือ ทิศทางนโยบายของจังหวัด ทิศทางนโยบายของกระทรวงยุติธรรม และทิศทางนโยบายของกระบวนการยุติธรรม เน้นที่การแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่ โดยนำการวิเคราะห์ข้อมูลมาเป็นฐานในการดำเนินงาน ร่วมด้วยการบูรณาการหน่วยงานในพื้นที่เป็นสำคัญ อีกทั้ง สำนักงานยุติธรรมจังหวัดจะต้องหาคุณค่าและความสำคัญของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดที่มีต่อการขับเคลื่อนนโยบายในพื้นที่ รวมทั้งทำให้หน่วยงานในพื้นที่ได้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญนั้น

๓) การติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของ กพยจ. สำนักงานกิจการยุติธรรมได้ดำเนินโครงการติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของ กพยจ. เพื่อศึกษาวิเคราะห์และประเมินผลสัมฤทธิ์ดำเนินงานของ กพยจ. ในส่วนของโครงสร้าง บทบาท รูปแบบ และกลไกการทำงานของ กพยจ. และการบูรณาการหน่วยงานเครือข่ายในระดับพื้นที่ เพื่อจะนำไปสู่การกำหนดแนวทาง การขับเคลื่อนนโยบายของ กพยช. ที่เชื่อมโยงกับการดำเนินงานของ กพยจ. ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในบริบทพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผลการศึกษาดำเนินงานเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งจะนำเรียนในการประชุมคณะอนุกรรมการฯ ในครั้งต่อไป

สำหรับแนวทางการเฝ้าระวังและบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัด (กพยจ.) สืบเนื่องจากการประชุมคณะอนุกรรมการพัฒนาระบบงานยุติธรรม ครั้งที่ ๑/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๗ ได้มีประเด็นข้อสังเกตเกี่ยวกับการดำเนินงานในเชิงพื้นที่ที่มองว่าภายใต้แนวคิดของประมวลกฎหมายยาเสพติดที่มองผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ป่วยซึ่งมีกระบวนการขั้นตอนในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดชัดเจน ส่วนการดำเนินคดีหรือลงโทษจำคุกเป็นทางเลือกสุดท้าย จึงควรหาวิธีการหรือกระบวนการติดตามโดยใช้การมีส่วนร่วมภายในชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอาสาสมัครในพื้นที่ หรือใช้กลไกของ กพยจ. ในการขับเคลื่อน เพื่อให้เกิดความชัดเจน และนำผู้ติดยาเสพติดกลับเข้าสู่กระบวนการรักษาเพื่อให้หายและสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

ฝ่ายเลขานุการ ได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ประเด็นข้อเสนอจากคณะอนุกรรมการฯ รวมถึงนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ประเด็นเรื่องการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเด็ดขาดและครบวงจร โดยเฉพาะการค้นหาผู้เสพในชุมชนเพื่อเข้าสู่กระบวนการรักษา ตลอดจนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด การฝึกอบรม การศึกษา และการฟื้นฟูสภาพทางสังคม รวมทั้งมีระบบติดตามดูแลช่วยเหลือเพื่อไม่ให้กลับไปสู่วงจรยาเสพติดอีกครั้ง สรุปพบว่า มีศูนย์อำนวยการและศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในระดับจังหวัดและอำเภอ โดยศูนย์อำนวยการดังกล่าว มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และจัดทำแผนปฏิบัติการ แผนงาน โครงการต่าง ๆ เพื่อป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่และอำนวยการ ประสานงาน เร่งรัด ตรวจสอบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน ป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ของส่วนราชการ หน่วยงานภาคเอกชน และองค์กร

ภาคประชาชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจัดทำและส่งเสริมสนับสนุน และจัดชุดปฏิบัติการเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน แก้ไขปัญหายาเสพติด

ฝ่ายเลขานุการ ได้ศึกษา ปัญหาและข้อจำกัดจากการดำเนินงานโดยเฉพาะด้านการบำบัดรักษาผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

๑) ผู้เข้ารับการบำบัดโดยสมัครใจยังมีจำนวนน้อย เนื่องจากการบำบัดรักษา ในสถานพยาบาลดำเนินงานในลักษณะเชิงตั้งรับให้ผู้เสพยาเดินทางไปใช้บริการ ณ สถานที่ตั้งบริการ ประกอบกับ ประชาชนยังขาดการรับรู้และช่องทางเข้าสู่ระบบการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสภาพสังคมของผู้ติดยาเสพติด

๒) ผู้เสพสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา แต่หลบหนีไม่ให้ความร่วมมือในภายหลัง และขาดมาตรการการกำกับติดตามผู้เข้ารับการบำบัดรักษาอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ไม่ได้เข้ารับการบำบัดรักษา ได้ครบถ้วนตามกระบวนการรักษา

๓) การค้นหาผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด และการนำเข้ารับการบำบัดรักษายังไม่มี ประสิทธิภาพ เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านบุคลากรในการปฏิบัติงาน

๔) การดำเนินการฟื้นฟูสภาพทางสังคม ยังมีความไม่ชัดเจนและเห็นผลในเชิงรูปธรรม ทำให้ผู้อยู่ระหว่างการบำบัดหรือผ่านการบำบัดรักษาแล้ว อาจไม่ได้รับการช่วยเหลือด้านสวัสดิการสังคม อาชีพ การศึกษา เงินทุนสงเคราะห์ หรือให้การสงเคราะห์อื่น ๆ ที่จำเป็น เหมาะสมและทั่วถึง

๕) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะมาตรการเฝ้าระวังภายในชุมชน ไม่ให้ผู้ผ่านการบำบัดรักษากลับไปเสพซ้ำที่เป็นรูปธรรม ซึ่งการดำเนินการที่ผ่านมาหน่วยงานราชการ ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่

๖) จำนวนผู้ต้องหาติดยาเสพติดที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมส่วนใหญ่ ไม่ได้เข้าสู่ กระบวนการบำบัดรักษา

ฝ่ายเลขานุการ พิจารณาแล้วเห็นว่า หากจะเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงาน ด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ ควรใช้เวที กพยจ. ในการสนับสนุนให้เกิดนโยบายหรือมาตรการ ที่บูรณาการความร่วมมือของทุกหน่วยงานในพื้นที่ (Policy) ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมถึงกลไกของ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินการ และเสริมการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ ให้เกิดกระบวนการดำเนินงาน อย่างต่อเนื่อง โดยแนวคิดดังกล่าว สอดคล้องกับหลักการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Based Treatment and x.. (CBTx) ของสำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime : UNODC) และองค์การอนามัยโลก (WHO) ดังนั้น การกำหนดแนวทางการเสริมประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหายาเสพติด ภายใต้กลไก กพยจ. โดยเห็นควรให้มีการพัฒนามาตรการหรือแนวทางที่ส่งเสริมให้ผู้ติดยา/เสพยาเสพติด เข้าสู่ระบบการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ในสถานพยาบาลยาเสพติด หรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ทั้งในส่วนที่อยู่ในชุมชน หรือกลุ่ม ผู้ต้องหา/จำเลยที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดี รวมถึงกำหนดมาตรการเฝ้าระวังภายในชุมชน และการส่งเสริม

ประสิทธิภาพในการฟื้นฟูสภาพทางสังคม ภายหลังที่ผู้เสพเข้ารับการบำบัดรักษาจนครบถ้วนและกลับไปอยู่ในสังคมแล้ว

มาตรการป้องกันและเฝ้าระวัง การกำหนดนโยบายในการเฝ้าระวัง โดยใช้กลไกการประสานศูนย์ยุติธรรมชุมชนแต่ละแห่ง ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด กระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีอยู่จำนวน ๗,๗๘๓ แห่ง ดำเนินการสำรวจสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในชุมชน ได้แก่ จำนวนผู้ติดยาเสพติดในชุมชนและระดับความรุนแรงของผู้ป่วย โดยจำแนกระดับความรุนแรง และการนำส่งเข้ารับการรักษ แบ่งเป็น ๓ ระดับ ๑) รุนแรงมาก (สีแดง) คือ ผู้ป่วยยาเสพติดที่เป็นอันตรายต่อตนเอง ผู้อื่น และชุมชน เช่น พกอาวุธ ตะโกนด่าผู้อื่นด้วยถ้อยคำหยาบคาย รื้อขวางปาข้าวของ ทำลายสิ่งของแตกหัก พยายามทำร้ายตนเองหรือผู้อื่นด้วยวิธีการรุนแรง ข่มขู่จะทำร้ายหรือทำร้ายผู้อื่นด้วยถ้อยคำหยาบคาย ๒) รุนแรงปานกลาง (สีเหลือง) คือ ผู้ป่วยยาเสพติดที่เสี่ยงเป็นอันตรายต่อตนเองและคนรอบข้าง เช่น ไม่ฟังคนใกล้ชิด ตัวเกร็ง นิ่งเกร็ง กำมือแน่น อยู่ไม่นิ่ง พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ควบคุมตัวเองไม่ได้ พยายามทำร้ายตนเองหรือผู้อื่นโดยไม่ใช้อาวุธ ๓) รุนแรงน้อย (สีเขียว) คือ ผู้ป่วยยาเสพติดที่ยังไม่เป็นอันตรายต่อตนเองและคนรอบข้าง เช่น ซึม เก็บตัว หูแว่ว วิตกกังวลมาก หงุดหงิด กระสับกระส่าย หยาบคาย ไม่กินยา โดยรวบรวมข้อมูล และรายงานผลไปยัง กพยจ. เพื่อใช้ในการประเมินสถานการณ์และกำหนดนโยบายหรือมาตรการในการส่งเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมถึงบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในชุมชนส่งให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัด (สยจ.) ทุก ๒ เดือน เพื่อรายงานต่อ กพยจ. โดย กพยจ. อาจจะประสานเชื่อมโยงข้อมูลร่วมกับกับศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัด (ศอ.ปส.จ.) ในกรณีเร่งด่วนสามารถติดต่อ สยจ. โดยทันทีเพื่อประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการลงพื้นที่

มาตรการบำบัดรักษา การส่งเสริมให้ผู้ติดยาเสพติดที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟู โดยในเวที กพยจ. พิจารณาพัฒนามาตรการหรือแนวทางในการส่งตัวผู้ติดยาเสพติดที่อยู่ในระบบงานยุติธรรม ให้เข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เช่น

- การกำหนดแนวทางให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน และบันทึกในสำนวนการสอบสวนก่อนเสนอต่ออัยการ เพื่อเสนอให้มีการส่งบังคับบำบัด

- การขอความอนุเคราะห์ให้อัยการเสนอคำร้องให้ศาลมีคำสั่งในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลในการส่งตัวผู้ต้องหา/จำเลย เข้ารับการบำบัดรักษา หรือเสนอให้มีการส่งตัวผู้ต้องหา/จำเลยเข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติดโดยไม่ต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม

- การขอความอนุเคราะห์ศาลในการพิจารณาสั่งให้ผู้ต้องหาในคดียาเสพติดที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (ปัจจุบันเรือนจำ/ทัณฑสถานมีการขอขึ้นทะเบียนเป็นสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด) ก่อนปล่อยตัวชั่วคราวหรือส่งคุมประพฤติ

ทั้งนี้ ในการประชุม กพยจ. กำหนดรูปแบบของแผนการบำบัดฟื้นฟู และแนวทางในการส่งตัวผู้ต้องหา/จำเลย ไปบำบัดรักษาตามคำสั่งศาล และหารูปแบบหรือแนวทางในการแสวงหาข้อเท็จจริงที่สิ้น กระชั้น แต่ครอบคลุมพฤติการณ์และสภาพการเสพของจำเลย เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ทั้งในส่วนเจ้าพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงานคุมประพฤติให้สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ควรมีรวบรวมและรายงานข้อมูลสถานการณ์ยาเสพติด และผลการดำเนินงานต่อ กพยจ. อย่างน้อยทุก ๒ เดือน เพื่อประเมินสถานการณ์ยาเสพติดในจังหวัดได้อย่างถูกต้อง รวมถึงกำหนดมาตรการติดตามและดูแลผู้เสพยาเสพติดและผู้ผ่านการบำบัดให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในชุมชนได้อย่างปกติ

นอกจากนี้ กพยจ. อาจกำหนดแผนการ/มาตรการในระดับชุมชน โดยมีศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นหน่วยกลางในการประสานงานในชุมชน รวมถึงกำหนดแนวทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่เปลี่ยนแนวคิด “มองผู้เสพเป็นผู้ป่วย” ตระหนักถึงความสำคัญในการนำผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่ระบบการบำบัด การปฏิบัติตนเมื่อพบผู้เสพยาเสพติด รวมถึงให้ประชาชนทราบถึงช่องทางในการเข้าสู่กระบวนการบำบัดและฟื้นฟูสภาพทางสังคม โดยให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชน เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการรับเรื่องและประสานสถานพยาบาล สถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคม หรือหน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งภาคีเครือข่ายในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

มาตรการกำกับติดตามการบำบัดฟื้นฟู และมาตรการฟื้นฟูสภาพทางสังคม
กพยจ. พัฒนามาตรการกำกับติดตามการบำบัดฟื้นฟู และช่วยเหลือผู้ติด/ผู้เสพยาเสพติด เชื่อมโยงกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน เมื่อผู้เสพเข้าสู่กระบวนการบำบัดแล้ว ทั้งในส่วนของผู้เสพที่เข้ารับการบำบัดโดยสมัครใจและไม่สมัครใจ เพื่อให้ได้รับการบำบัดรักษาได้ครบถ้วนตามกระบวนการรักษา และภายหลังจากผ่านกระบวนการบำบัดแล้วไม่ให้กลับมาเสพซ้ำ โดยหน่วยงานเจ้าของข้อมูล ได้แก่ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัด เรือนจำ/ทัณฑสถาน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน/ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สาธารณสุขจังหวัด หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี นำส่งข้อมูลผู้เข้ารับการบำบัดและผู้ผ่านการบำบัดในพื้นที่ให้ กพยจ. เพื่อส่งต่อข้อมูลให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ดำเนินการกำกับติดตาม โดยใช้เครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวัง ชักจูง และเสริมสร้างกำลังใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดตามกระบวนการรักษา ก่อนที่จะมีการดำเนินการตามกระบวนการตามกฎหมายต่อไป รวมถึงการพัฒนามาตรการการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมในหลากหลายรูปแบบ/หลายด้าน เพื่อเตรียมการรองรับสำหรับผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ในการเข้าถึงการฟื้นฟูสภาพทางสังคมตามความจำเป็น และเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนามาตรการหรือนโยบายในระดับพื้นที่ กพยจ. สามารถเสนอในเชิงนโยบายสู่ กพยช. เพื่อขอรับการสนับสนุนการปฏิบัติงานในพื้นที่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ในการนี้ ฝ่ายเลขานุการ เสนอที่ประชุมเพื่อโปรดพิจารณาให้ความเห็นชอบ หรือให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการเฝ้าระวังและบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยใช้กลไก กพยจ. ทั้งนี้ หากเห็นชอบทางฝ่ายเลขานุการ จะได้เสนอแนวทางดังกล่าวต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ เพื่อมีมติมอบหมาย กพยจ. ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ประเด็นอภิปราย

ผู้แทนสำนักงาน ป.ป.ส. ให้ความเห็นต่อที่ประชุมว่า ไม่ขัดข้องกับแนวทางการเฝ้าระวังและบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาระบบงานยุติธรรมระดับจังหวัด (กพยจ.) เพราะจะเป็นการช่วยกันทำงานด้านยาเสพติด แต่โดยปกติจะมีกลไก ศอ.ปส.จังหวัด/อำเภอ/ตำบลในพื้นที่อยู่แล้ว อาจเกิดความซ้ำซ้อน จึงขอให้ให้มีเวทีหารือในรายละเอียดเพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นและขอบคุณที่กระทรวงยุติธรรมจะมาสืบสนับสนุนงานด้านยาเสพติด รวมถึงจะใช้กลไกของกระทรวงในพื้นที่ เช่น อาสาสมัครคุมประพฤติ ยุติธรรมชุมชน เข้ามาช่วยอุดหนุน เพราะกลไกเหล่านี้จะมีข้อมูลผู้ถูกคุมความประพฤติ หรือผู้พ้นโทษได้เป็นอย่างดี

นายวัลลภ นาคบัว ได้กล่าวต่อที่ประชุมว่า ในประเด็นมาตรการบำบัดรักษาจะมีข้อเสนอแนะในเอกสารการประชุม หน้า ๔๖ และหน้า ๔๗ กำหนดแนวทางให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและบันทึกในสำนวนการสอบสวน ขอความอนุเคราะห์ให้อัยการเสนอคำร้องต่อศาล ขอความอนุเคราะห์ศาลในการพิจารณาสั่งให้ผู้ต้องหาติดยาเสพติดที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเข้ารับการบำบัดรักษา หรือฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จึงขอให้ที่ประชุมได้พิจารณาหรือให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดความรอบคอบและเหมาะสมยิ่งขึ้น

นางสุภาภรณ์ ขมชัย ผู้เชี่ยวชาญ ให้ความเห็นต่อที่ประชุมว่า มาตรการกำกับติดตามการบำบัดฟื้นฟูและมาตรการฟื้นฟูสภาพทางสังคมของเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีการดำเนินการติดตาม สงเคราะห์ ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยตัวจากสถานที่ควบคุมโดยดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. ๒๕๖๑ และระเบียบว่าด้วยแนวทางการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย แนวทางการติดตามภายหลังปล่อย การสงเคราะห์ช่วยเหลือ และการติดตามเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย พ.ศ. ๒๕๖๕ ที่กำหนดให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ดำเนินการติดตามการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยตัว เพื่อให้ได้รับการดูแลช่วยเหลือและสงเคราะห์อย่างต่อเนื่อง และสามารถกลับไปดำเนินชีวิตภายหลังปล่อยได้อย่างปกติสุขและไม่กลับไปกระทำผิดอีก โดยมีเจ้าพนักงานพินิจ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของกรมพินิจฯ หรือเครือข่ายผู้ติดตามภายหลังปล่อยที่ผ่านการอบรมและขึ้นบัญชีไว้ของสถานพินิจฯ และศูนย์ฝึกและอบรมฯ เป็นผู้ดำเนินการติดตาม หากพบว่าเด็กและเยาวชนมีปัญหาข้อขัดข้อง หรือมีความจำเป็นหรือต้องการที่จะขอรับการสงเคราะห์ ช่วยเหลือ หรือบริการทางสังคมต่าง ๆ เจ้าพนักงานพินิจ หรือผู้ติดตามภายหลังปล่อยจะเข้าไปดูแล และให้การสงเคราะห์ ช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาคัดค้านดังกล่าว พร้อมทั้งให้คำแนะนำหรือประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งต่อให้การช่วยเหลือต่อไปอีกด้วย จึงเห็นว่าควรเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนด้วย

มาตรการในการป้องกันและมาตรการบำบัดรักษา กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีภารกิจในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในระบบต้องโทษ โดยดำเนินการบำบัดอาการที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด การแก้ไข และฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยใช้โปรแกรมบำบัดยาเสพติดของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตั้งแต่กระบวนการแรกรับตัวเด็ก

และเยาวชนจนกระทั่งเด็กและเยาวชนได้รับการปล่อยตัวออกจากสถานควบคุม ประกอบด้วยการคัดกรอง การใช้ยาเสพติด โดยใช้แบบคัดกรองการใช้ยาและสารเสพติด WHO-ASSIST การบำบัด แก๊ซ ฟันฟู การประเมินผลการบำบัด การติดตามผลการบำบัด และการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชน ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นกิจกรรมในการบำบัดตลอดระยะเวลาฝึกอบรม ที่จะช่วยเพิ่มทักษะการป้องกัน การกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำในเด็กและเยาวชน เช่น การสร้างความภูมิใจในตนเอง การฝึกทักษะการจัดการ กับอารมณ์ กิจกรรมทักษะการปฏิเสธ ฯลฯ

ปัจจุบัน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีหน่วยงานในสังกัดที่มีการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จัดตั้งเป็นสถานฟื้นฟูสมรรถภาพตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๖๔ ประเภทสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดภาครัฐ จำนวน ๕๗ แห่ง ดำเนินการจัดตั้งแล้วจำนวน ๕๕ แห่ง และอยู่ระหว่างดำเนินการจำนวน ๒ แห่ง (ได้แก่ สถานพินิจจังหวัดนครราชสีมา และสถานพินิจจังหวัดนครราชสีมา) และมีการดำเนินการพัฒนาคุณภาพและผ่านรับรองคุณภาพสถานบำบัดด้านยาเสพติด ในระบบต้องโทษแล้ว จำนวน ๕๔ แห่ง และอยู่ระหว่างการขอรับรองในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ สถานพินิจจังหวัดสุรินทร์ สถานพินิจจังหวัดพะเยา และศูนย์ฝึกและอบรมฯ สมุทรปราการ ซึ่งหน่วยงานที่ผ่านการรับรองคุณภาพแล้ว จะต้องดำเนินการขอรับรองคุณภาพซ้ำ (Re-Accreditation) ทุก ๓ ปี

นางยศวินต์ บริบูรณ์ธนา ผู้เชี่ยวชาญ ให้ความเห็นต่อที่ประชุมว่าในส่วนของการคุมประพฤติ มีประเด็นข้อสังเกต ๒ ประการ กล่าวคือ ๑) การให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง แต่ถ้าโจทย์ของเรา คือ จะมาอุดช่องว่างของกลุ่มที่ศาลสั่งให้เข้ารับการบำบัดแล้วอาจจะไม่มีการติดตาม แต่ในองค์ประกอบของ กพยจ. ไม่มีผู้แทนของศาล ดังนั้น ข้อมูลที่จะส่งต่อเข้ามายัง กพยจ. เพื่อส่งให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนก็ต้องมีการสร้างช่องทางขึ้นมา ๒) การที่มีหลายทีมอยู่ในพื้นที่ แต่บางครั้งคนในทีมอาจจะเป็นคนละคน ถ้าเป็นผู้นำชุมชนอาจจะเป็นคนเดิม ในส่วนของอาสาสมัคร บางครั้ง อาสาสมัครคนนี้อาจจะไม่ได้อยู่ในศูนย์ยุติธรรมชุมชน ไม่ได้เป็นกรรมการศูนย์ฯ แต่อาจจะเป็นอาสาสมัครที่ทางคุมประพฤติมอบหมายให้ไปติดตาม เมื่อได้ข้อมูลมาและขัดแย้งกันจะมีปัญหาว่าจะยึดถือข้อมูลใด หรือกรณีถ้าเกิดมีการตรวจสอบสวจะจะใช้ผลตรวจสอบสวจะครั้งใด หรือจะดำเนินการอย่างไร กับผลตรวจสอบสว และต้องมีกลไกในการส่งต่อข้อมูลระหว่างทีมต่าง ๆ ที่ลงไปกำกับติดตามในพื้นที่

ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ให้ความเห็นต่อที่ประชุมว่า ในทางปฏิบัติมีความเป็นไปได้ยากที่จะให้ผู้แทนศาลยุติธรรมเข้าร่วมเป็นกรรมการใน กพยจ. โดยในศาลแต่ละจังหวัดจะมีหัวหน้าศาลจากศาลจังหวัด ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้เพราะว่าศาลเป็นหน่วยงานที่ใช้อำนาจฝ่ายตุลาการ ซึ่งรูปแบบของ กพยจ. จะเป็นในเชิงแบบการวางนโยบายของทางฝ่ายบริหาร

นายวัลลภ นาคบัว ให้ความเห็นต่อที่ประชุมว่าประเด็นมาตรการบำบัดรักษาซึ่งมีส่วนที่ไปเกี่ยวข้องอาจจะไม่อยู่เป็นองค์ประกอบก็ได้ โดย กพยจ. เป็นกลไกถ่ายทอดนโยบายจาก กพยจ. ลงสู่พื้นที่ระดับจังหวัด อย่างที่ผู้แทนสำนักงาน ป.ป.ส. กล่าวด้านยาเสพติดจะมีคณะกรรมการยาเสพติด แต่ภาพรวมภาพใหญ่ซึ่งมีแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ หรือแผนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมอื่นที่ยังไม่มีเจ้าภาพในพื้นที่ กลไกของ กพยจ. ถูกคาดหวังว่าจะเป็นตัวเชื่อมโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด

หรือรองผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานและมีหน่วยงานหลักในกระบวนการยุติธรรมเป็นกรรมการ แต่เรื่องนี้มีโจทย์เฉพาะ คือ กรณีที่ฝ่ายเลขานุการฯ นำเสนอ ๓ มาตรการ ได้แก่ ๑) มาตรการป้องกันและเฝ้าระวัง ๒) มาตรการบำบัดรักษา และ ๓) มาตรการกำกับติดตามการบำบัดฟื้นฟู และมาตรการฟื้นฟูสภาพทางสังคม ซึ่งบางอย่างอาจจะใช้กลไกหลักของสำนักงาน ป.ป.ส. หรือหน่วยงานที่มีระบบหรือกระบวนการอยู่แล้ว เช่น ตำรวจ มหาดไทยและสาธารณสุข แม้กระทั่งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ต่าง ๆ อาจจะยังมีบางจุดที่ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงเป็นที่มาของการใช้กลไกของ กพยจ. คือ ยุติธรรมจังหวัดกับหัวหน้าหน่วยงานในพื้นที่ รวมทั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน ซึ่งไม่ได้มีเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งมากนัก เพราะยังต้องอาศัยพึ่งพิงทาง อปท. ส่วนใหญ่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนจะอยู่กับ อปท. เพราะฉะนั้น อย่างที่หลายท่านอภิปรายหมายความว่า ถ้าเราจะเพิ่มกลไกหรือเพิ่มแนวทางบางอย่างจะต้องไม่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกับกลไกหลักที่มีอยู่แล้ว ซึ่งเห็นว่าจะต้องมีการจัดทำเป็นแผนผัง (Mind Mapping) หน้าที่และอำนาจหลักตามกฎหมายของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่แล้ว และมีช่องว่างอย่างไร ที่จะให้ กพยจ. หรือยุติธรรมจังหวัดหรือศูนย์ยุติธรรมชุมชนเข้าไปดำเนินการ และมีขั้นตอนกระบวนการอย่างไร ซึ่งในส่วนนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจากประสบการณ์ที่ได้กำกับดูแลสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ๔ - ๕ ปี ที่ผ่านมา จะพบว่า ถ้าหากไม่มีกรอบรูปแบบการดำเนินการที่ชัดเจนจะก่อให้เกิดปัญหา ไม่สามารถคาดหวังถึงผลลัพธ์ในทางปฏิบัติได้นอกจากนี้ การจำแนกความรุนแรงเป็นสีแดง สีเหลือง และสีเขียว ตามที่ฝ่ายเลขานุการฯ ได้นำเสนอสำนักงาน ป.ป.ส. ได้ดำเนินการนำร่องอยู่แล้ว จำนวน ๑๒ จังหวัด ซึ่งอาจนำแนวทางการเฝ้าระวังและบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัด (กพยจ.) ทดลองกับ ๑๒ จังหวัดดังกล่าวก่อนก็ได้ และอาจจะต้องมีการกำหนดแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อพัฒนาให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด พร้อมทั้งสอบถามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการ และศาลว่ามีข้อขัดข้องในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยหรือไม่ อย่างไร

ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ให้ความเห็นต่อที่ประชุมว่า เห็นชอบด้วยไม่ขัดข้องกับแนวทางที่ฝ่ายเลขานุการฯ นำเสนอในการขอความอนุเคราะห์อัยการเสนอคำร้องต่อศาล

ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ให้ความเห็นต่อที่ประชุมว่า ในประเด็นมาตรการบำบัดรักษา เห็นด้วยในการขอความอนุเคราะห์ศาลในการพิจารณาสั่งผู้ต้องหาในคดียาเสพติดที่อยู่ระหว่างการพิจารณาเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลหรือสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามเอกสารประกอบการประชุมหน้า ๔๗

นายวัลลภ นาคบัว ให้ความเห็นต่อที่ประชุมว่า ก่อนที่ฝ่ายเลขานุการฯ จะนำเสนอ กพยจ. ขอให้ดำเนินการข้อสังเกต ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของอนุกรรมการหารือกับประธานอนุกรรมการอีกครั้ง พร้อมทั้งจัดทำขั้นตอนกระบวนการ (Flow Chart) บทบาทและหน้าที่ เพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อนของแต่ละหน่วยงาน อันจะส่งผลให้การดำเนินการมีความชัดเจน และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ โดยหลักแล้วไม่ควรกำหนดเป็นแนวทาง เนื่องจากมีประเด็นเกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระในการพิจารณาทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน อัยการและศาล จึงต้องมีความระมัดระวังอย่างยิ่ง

คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้ความเห็นต่อที่ประชุมในว่า มาตรการบำบัดรักษา มีเป้าหมาย คือ ส่งเสริมให้ผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟู นอกจากการสั่ง บังคับบำบัดแล้ว จะมีวิธีอื่นอีกหรือไม่ เพราะในแง่ของผู้ติดยาเสพติดอาจจะมีเหตุผลความจำเป็นหรือข้อจำกัด ที่ไม่สามารถเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูได้แม้จะมีคำสั่งให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูก็ตาม ซึ่งถ้าหากมีมาตรการอื่น นอกจากการบังคับบำบัดแล้วอาจจะส่งเสริมการเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูได้มากยิ่งขึ้น

ผู้แทนสำนักงาน ป.ป.ส. ชี้แจงต่อที่ประชุมว่า โดยปกติตามนโยบายจะมุ่งเน้นในเรื่อง ของการสมัครใจเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูอยู่แล้ว โดยจะใช้กระบวนการไม่ว่าจะเป็นการชักชวนหรือ ว่ากระบวนการชุมชนเพื่อให้เขาเกิดความสมัครใจที่จะเข้าสู่สถานพยาบาล แต่ในกรณีที่เกิดยังไม่ได้เข้ารับ การบำบัดฟื้นฟูหรือไม่ได้สมัครใจแล้วถูกตรวจพบโดยเจ้าหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พนักงาน ฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ก็จะเข้าสู่กระบวนการตามมาตรา ๑๑๔ ที่สอบถามความสมัครใจในการเข้ารับ การบำบัดรักษา ถ้าสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาก็จะอยู่ในกระบวนการของสาธารณสุข แต่ที่ฝ่ายเลขานุการฯ กล่าวถึงคาดว่าจะกลุ่มของคนที่ไม่สมัครใจ คือ ตรวจพบโดยเจ้าหน้าที่แล้ว แต่ยังไม่พร้อมหรือไม่สมัครใจ เข้ารับการบำบัด ซึ่งตรงนี้อาจจะเป็นข้อห่วงใยของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมที่ต้องการจะให้หา มาตรการว่าแม้จะตรวจพบโดยเจ้าหน้าที่แล้ว แต่เขาไม่สมัครใจจะทำอย่างไรเพื่อให้เขาเข้าสู่กระบวนการ บำบัดซึ่งเป็นมาตรการที่ใช้ท้ายสุด โดยในเบื้องต้นจะใช้มาตรา ๑๑๓ ก่อน คือสมัครใจขอเข้ารับ การบำบัดรักษาในสถานพยาบาลยาเสพติดก่อนที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ จะตรวจพบ

นายวัลลภ นาคบัว ได้กล่าวต่อที่ประชุมว่า การจัดทำเอกสารประกอบการนำเสนอ แนวทางการเฝ้าระวังและบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่ฝ่ายเลขานุการฯ ได้จัดทำขึ้นถือว่ามีความครบถ้วน ในเชิงของโครงสร้างอยู่แล้ว เพียงแต่การจะนำไปสู่การปฏิบัติจริงหรือนำเสนอต่อ กพยช. อาจจะต้องนำ ข้อเสนอแนะ หรือข้อสังเกตของอนุกรรมการไปพิจารณาประกอบ พร้อมทั้งนำหารือกับประธานอนุกรรมการ อีกครั้ง และหากจะผลักดันต่อก็สามารถนำเสนอต่อ กพยช. พร้อมกับระเบียบวาระพิจารณาที่ ๔.๑ ได้ แต่ถ้ามีประเด็นที่ยังมีความไม่ชัดเจน อาจจะขอความเห็นชอบในหลักการก่อน และมอบหมายให้สำนักงาน กิจการยุติธรรม ในฐานะฝ่ายเลขานุการ ประสานหน่วยงานเกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการจัดทำคู่มือแนวทางการ ดำเนินงานเพื่อให้เกิดความครบถ้วน ซึ่งก็สามารถดำเนินการได้อีกแนวทางหนึ่ง

มติที่ประชุม เห็นชอบในหลักการ โดยมอบหมายฝ่ายเลขานุการ รับข้อสังเกตของคณะอนุกรรมการ ไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงในรายละเอียด และหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหารือประธานอนุกรรมการ ก่อนนำเสนอ กพยช.

ระเบียบวาระ...

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องอื่น ๆ (ถ้ามี)

ไม่มี

เลิกประชุมเวลา ๑๒.๐๐ น.

(นายพรชัย อรุณสงค์)

นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการ

ผู้จัดรายงานการประชุม

(นางสาวคัทลียา แก้วอ่อน)

นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ

ผู้จัดรายงานการประชุม

(นางสาวปริยานุช จริงจิตร)

ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาระบบงานยุติธรรม

พันตำรวจโท

(พงษ์ธร ชาญสุริ)

ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

เลขานุการคณะกรรมการพัฒนาระบบงานยุติธรรม

ผู้ตรวจรายงานการประชุม